

МІСЦЕ ТА ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПУ СПРАВЕДЛИВОСТІ У КОНСТИТУЦІЙНОМУ ПРАВІ

Наталія Василівна ШЕЛЕВЕР,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права ДВНЗ
«Ужгородський національний університет»*

У відповідності до Конституції України Україна є суверенна, незалежна, демократична, соціальна, правова держава. На даний час наша держава знаходиться у складних умовах. Пандемія коронавірусу COVID-19, війна на сході України, складна економічна ситуація призводять до безробіття, еміграції, збільшення рівня злочинності, корупції тощо. Тому забезпечення дотримання принципу справедливості у всіх сферах суспільного життя є важливим питанням сьогодення. Цей принцип не закріплений прямо в Конституції України. Проте у ст. 95 Основного Закону України йдеться про те, що бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами [1, с. 37].

Статтею 129 Конституції України засаду справедливості не віднесено до основних засад судочинства. На перший план тут висувається принцип законності. Але це передбачає, що закони апіорі є справедливими і правовими. Якщо ж правомірність, або конституційність (адже саме Конституція є виразником суверенної волі народу, а отже, вона повинна бути уособленням найвищої справедливості в державі), законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим ставиться під сумнів, то відповідними органами державної влади може бути направлено звернення до Конституційного Суду України щодо вирішення питання про їх відповідність Конституції України – волі народу. Тому загалом принцип законності можна в певний спосіб співвіднести з принципом справедливості [2].

Водночас слід нагадати, що ціла низка конституційних вимог безпосередньо випливає з принципу справедливості – це свідчить також про непряме закріплення цього принципу в Конституції. Наприклад, ідея справедливості конкретизується в принципі *non bis in idem*, закріпленому в ст. 61 Конституції України. Принцип справедливості також обумовлює обов'язок оприлюднення нормативно-правових актів (ч. 3 ст. 57 Конституції), загальну заборону зворотної дії законів (ч. 1 ст. 58 Конституції), право не бути примушеним до свідчень проти себе (ч. 1 ст. 63 Конституції), право на судовий захист (ст. 55 Конституції) та ін [3, с. 31-32].

Справедливість – це не лише моральна, філософська категорія, а, насамперед, правова. На практиці принцип справедливості реалізує у своїх рішеннях Конституційний Суд України. Зокрема, в рішенні Конституційного Суду України від 02.11.2004 р. № 15-рп/2004 (справа про призначення судом більш м'якого покарання) зазначається, що одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права, як зазначається у рішенні Конституційного Суду України, об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України. Таке розуміння права не дає підстав для його ототожнення із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу та рівність особи. Конституційний Суд України робить висновок, що справедливість – одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права [4].

Справедливість – це основоположний принцип права, який регулює усі сфери суспільного життя. Він повинен ефективно застосовуватися як судами при здійсненні правосуддя, так і органами державної влади. Адже дотримання принципу справедливості є показником демократичності держави. Проаналізувавши Конституції більшості держав світу, ми приходимо до висновку, що принцип справедливості згадується як регулятор усіх сфер суспільного життя.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: станом на 22 травня 2019 р.: офіційний текст. Київ: Паливода А. В., 2019. 72 с.
2. Головченко О. Справедливість як фундаментальний принцип права у практичній площині. Віче. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/3334/> (дата звернення: 27.05.2018).
3. Погребняк С. Закріплення основоположних принципів права в Конституції України. *Вісник Академії правових наук України*. 2009. 4 (59). С. 31-39.
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) №15-рп/2004 від 02.11.2004 року. URL: http://ccu.gov.ua/docssearch?tid=504&date_filter%5Bvalue%5D%5Bdate%5D=&body_value=&field_textindex_value=&field_speaker_value=(дата звернення: 28.05.2020).